

Οι πρωταγωνιστές της γνώσης

(Περιοδικό ΙΑΤΡΙΚΗ 2011, 100(3):194–205)

Κώστας Βαλεοντής

Φυσικός-Ηλεκτρονικός, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)

Καραμανλάκη 18, 11253 Αθήνα

τηλ. 6974321009,

ηλ-ταχ.: valeonti@otenet.gr

Ιατρική 2011, 100(3):194 – 205

Iatriki 2011, 100(3):194 – 205

Οι πρωταγωνιστές της γνώσης

Κ. Βαλεοντίς

Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ), Αθήνα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Οι πέντε βασικότερες έννοιες της Ορολογίας είναι: το «αντικείμενο», τα «χαρακτηριστικά», η «έννοια», η «κατασημάνση» και ο «ορισμός». **Αντικείμενο** είναι κάθε τι – ατομικό και μεμονωμένο – αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του ανθρώπινου νου. Οι ιδιότητες των αντικειμένων «αφαιρούνται» στον ανθρώπινο νου ως **χαρακτηριστικά**. Τα χαρακτηριστικά συνδυάζονται με μοναδικό τρόπο και σχηματίζουν μονάδες γνώσης: **έννοιες**. Οι έννοιες είναι οι νοητικοί αντιπρόσωποι των αντικειμένων. Ως νοητικά κατασκευάσματα για να εξωτερικευθούν χρειάζεται να παρασταθούν με στοιχεία που μπορούν να αποδοθούν με αισθητά μέσα. Δύο τέτοιες παραστάσεις των εννοιών είναι ο **ορισμός** και η **κατασημάνση**: ο πρώτος καταδηλώνει την έννοια (την παριστάνει περιγραφικά), ενώ η δεύτερη την υποδηλώνει (την παριστάνει συμβατικά). Το αντικείμενο, τα χαρακτηριστικά, η έννοια, ο ορισμός και η κατασημάνση είναι οι «πρωταγωνιστές της γνώσης». Η συμμετοχή τους αναλύεται σε μια σειρά «δρόμων της γνώσης» τόσο σε ενδογλωσσικό επίπεδο όσο και σε διαγλωσσικό.

Λέξεις ευρετηρίου Γνώση, γλώσσα, ορολογία, αντικείμενο, χαρακτηριστικά, έννοια, ορισμός, κατασημάνση, όρος, όνομα, σύμβολο.

The protagonists of knowledge

K. Valeontis

Hellenic Society for Terminology (ELETO) Athens, Greece

ABSTRACT Five most basic concepts of Terminology are: “object”, “characteristics”, “concept”, “designation”, and “definition”. **Object** is anything perceivable by human senses or conceivable by human mind. Properties of objects “are abstracted” in human mind as **characteristics**. Characteristics are uniquely combined to form knowledge units: **concepts**. Concepts are representatives of objects in human mind; being mind constructs they need to be represented by elements that may be rendered by sensible means. **Definition** and **designation** are such representations of concepts; the former determines a concept by representing it descriptively, while the latter denotes the concept by representing it conventionally. Object, characteristics, concept, definition, and designation are “the protagonists of knowledge”; their participation is analyzed in several “routes of knowledge” both within one language and between two languages.

Key words Knowledge, language, terminology, object, characteristics, concept, definition, designation, term, name, symbol.

0 Εισαγωγή

Το παρόν άρθρο αποτελεί μέρος της ύλης του μαθήματος «Αρχές Ορολογίας – Ορογραφίας» που διδάσκεται στο διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Τεχνολογισσία» (ΕΚΠΑ – ΕΜΠ), όπως αυτό έχει αναπτυχθεί–διαμορφωθεί από τον γράφοντα, που είναι και ο διδάσκων. Οι «πρωταγωνιστές της γνώσης» – κατά τον γράφοντα – δεν είναι παρά οι πέντε βασικές έννοιες της Ορολογίας (επιστήμης των όρων), οι οποίες αναδεικνύονται κατά την δημιουργία της γνώσης μέσα στον ανθρώπινο νου, την περιγραφή της και την μεταφορά της από τον έναν ανθρώπινο νου στον άλλο. Οι ορισμοί των εννοιών αυτών είναι οι διεθνώς συμφωνημένοι/τυποποιημένοι στο πλαίσιο των εργασιών του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης (ISO) και δημοσιευμένοι στο Διεθνές Πρότυπο ISO 1087:2000 “*Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*” [1], το οποίο έχει μεταφερθεί στα ελληνικά από την Τεχνική Επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ21 «Αρχές Ορολογίας», ως Ελληνικό Πρότυπο ΕΛΟΤ 561-1:2006 «*Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή*» [2].

Είναι σημαντική η συνειδητοποίηση του θεμελιακού ρόλου των εννοιών αυτών στην δημιουργία και ανάπτυξη του συνολικού συστήματος εννοιών κάθε θεματικού πεδίου, πάνω στο οποίο «προσαρτώνται» οι νέες έννοιες του πεδίου αναπτύσσοντάς το.

1 Πέντε βασικές έννοιες της Ορολογίας: «αντικείμενο», «χαρακτηριστικά», «έννοια», «ορισμός» και «κατασήμανση»

Σύμφωνα με τις τρέχουσες αντιλήψεις της Ορολογίας, κάθε στιγμή, ο κόσμος γύρω μας και μέσα μας, οτιδήποτε δηλαδή αισθανόμαστε με τις αισθήσεις μας (αντιλαμβανόμαστε) και οτιδήποτε συλλαμβάνουμε με το νου μας (διανοούμεμαστε), αποτελείται από **αντικείμενα**. Είμαστε, δηλαδή, εμείς και τα **αντικείμενα**. Ο όρος **αντικείμενο** εδώ διαφέρει λίγο από την κοινή του σημασία: δεν αφορά μόνο υλικά σώματα, αλλά και σωματικά και διανοητικά συμβάντα και καταστάσεις. Ο διεθνώς τυποποιημένος ορισμός του αντικειμένου, στην Ορολογία, είναι, λοιπόν: «*κάθε τι αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του νου*», π.χ. ένα συγκεκριμένο υλικό σώμα που το βλέπουμε (εκείνη τη στιγμή που το βλέπουμε), ένα αφηρημένο μέγεθος που σκεπτόμαστε (εκείνη τη στιγμή που το σκεπτόμαστε), ένα σωματικό συμβάν που αισθανόμαστε (εκείνη τη στιγμή που το αισθανόμαστε), ένα εξωπραγματικό όν που φανταζόμαστε (εκείνη τη στιγμή που το φανταζόμαστε). Η κύρια ιδιότητα ενός αντικειμένου είναι η **ατομικότητά** του: το κάθε αντικείμενο είναι μοναδικό.

Τα αντικείμενα δηλαδή είναι οι βασικές ψηφίδες του υπαρκτού κόσμου, τα ιδιαίτερα φαινόμενα της πραγματικότητας, είτε αυτής που μας περιβάλλει, της αντιληπτής εξωτερικής ή σωματικής πραγματικότητας, είτε αυτής που υπάρχει μέσα στο νου μας, της νοητής εσωτερικής πραγματικότητας.

Τα αντικείμενα έχουν/εμφανίζουν **ιδιότητες**, είτε ενδογενείς (δηλ. από την φύση τους) είτε εξωγενείς (δηλαδή από την σχέση τους – μέσα στον νου μας – με άλλα αντικείμενα). Ας θεωρήσουμε ένα υλικό αντικείμενο: το *μολύβι μου*, με το οποίο γράφω αυτή τη στιγμή. Αυτό έχει κάποια **ιδιότητα** που την αντιλαμβάνομαι με τα μάτια μου ως κόκκινο χρώμα και την έχω καταχωρήσει στον νου μου ως ένα **χαρακτηριστικό** του μολυβιού μου: το χαρακτηριστικό είναι κόκκινο¹. Άλλα χαρακτηριστικά του μολυβιού μου: έχει πυρήνα από γραφίτη, έχει ξύλινο κυλινδρικό περίβλημα, μου το έκανε δώρο ο συνάδελφος Α, το ξύνω με την ξύστρα που έχω στο γραφείο μου όταν φθαρεί η μύτη του, το έχασα προχτές και το έψαχνα για πολλή ώρα. Το **χαρακτηριστικό** δηλαδή είναι νοητικό κατασκεύασμα και – σύμφωνα με τον διεθνώς τυποποιημένο ορισμό του – είναι «*νοητική αφαίρεση μιας ιδιότητας ενός αντικειμένου ή ενός συνόλου*² αντικειμένων». Στο παραπάνω παράδειγμα είχα **ένα** αντικείμενο, το *μολύβι μου*. Ξέρω, όμως, έχω δει, έχω χρησιμοποιήσει, έχω δει να χρησιμοποιούνται και άλλα αντικείμενα σαν το μολύβι μου. Για όλα αυτά έχω στον νου μου αντίστοιχα *κοινά χαρακτηριστικά*, όπως: έχουν πυρήνα από γραφίτη, έχουν ξύλινο περίβλημα, χρησιμοποιούνται για γράψιμο ή για σχεδίαση. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι *κοινά*, αφορούν κάθε αντικείμενο της ομάδας.

Μέσα στον νου μου, όμως, οποιαδήποτε στιγμή (και όχι μόνο όταν το βλέπω ή όταν γράφω με αυτό) έχω την **έννοια** «το μολύβι μου»³. Μπορώ να μιλάω γι' αυτό οποτεδήποτε· ακόμα και όταν δεν το έχω πια, γιατί το έχασα ή γιατί μου τέλειωσε. Τι είναι η **έννοια**; Η έννοια «το μολύβι μου» είναι ο *μοναδικός συνδυασμός των χαρακτηριστικών* που έχω στο νου μου για το συγκεκριμένο αντικείμενο. Ο διεθνώς τυποποιημένος ορισμός της έννοιας είναι «*μονάδα γνώσης που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό*⁴ *χαρακτηριστικών*». Για την ομάδα αντικειμένων που αναφέρθηκε παραπάνω έχει δημιουργηθεί στον νου μου μια άλλη έννοια: η **έννοια** «μολύβι». Μπορώ να μιλάω για οποιοδήποτε «μολύβι», οποτεδήποτε, χωρίς να έχω μπροστά μου – εκείνη τη στιγμή – κανένα ιδιαίτερο από τα αντικείμενα της ομάδας να ερεθίζει τις αισθήσεις μου, ούτε και την σκέψη μου. Η έννοια, δηλαδή, είναι *νοητικός αντιπρόσωπος* ενός μεμονωμένου αντικειμένου (**ατομική έννοια**) ή μιας ομάδας αντικειμένων (**γενική έννοια**).

Όστε, όταν συζητώ για το *μολύβι μου* ή για *οποιοδήποτε μολύβι*, χωρίς να τα έχω μπροστά μου και να ερεθίζουν τις αισθήσεις μου, αναφέρομαι σ' αυτά και τα περιγράφω, τα σχολιάζω, χρησιμοποιώντας τη *γνώση μου γι' αυτά*. Για κάθε ένα από αυτά υπάρχει αποθηκευμένος στον νου μου ένας μοναδικός συνδυασμός (ένα σύνολο αλληλοσυνδεόμενων) χαρακτηριστικών που όλα μαζί αντιπροσωπεύουν στο νου μου το ιδιαίτερο αντικείμενο. Αυτός ο συνδυασμός έχει δημιουργήσει στο νου μου μια αντίστοιχη μονάδα γνώσης: την έννοια «το μολύβι μου», την *έννοια* «μολύβι», ...

¹ Τα χαρακτηριστικά συμβολίζονται με υπογράμμιση

² Με τον όρο **σύνολο** εννοούμε: «συλλογή», «ομάδα», «μαθηματικό σύνολο»· αποφεύγουμε τη χρήση της λέξης με τη σημασία «ολότητα», «όλα», χρησιμοποιώντας για εκείνες τις περιπτώσεις τον όρο **το σύνολο όλων**.

³ Οι έννοιες συμβολίζονται με την περιγραφή τους μέσα σε εισαγωγικά («»).

⁴ Με τον όρο **συνδυασμός χαρακτηριστικών** εδώ εννοείται ένα «σύνολο χαρακτηριστικών συνδεόμενων μεταξύ τους»

Όταν επικοινωνούμε και ανακοινώνουμε στον άλλον οτιδήποτε ακολουθούμε την κατεύθυνση: *αντικείμενα* → *έννοιες* → *επικοινωνία*. Πριν δηλαδή από το στάδιο της όποιας ανακοίνωσής μας στον άλλο έχει μεσολαβήσει ένα στάδιο *ενοιοποίησης* και η επικοινωνία γίνεται σε στάθμη εννοιών.

Οι έννοιες, ως νοητικά κατασκευάσματα, δεν είναι αντικείμενα, αισθητά, αντιληπτά· δεν είναι φωτεινές/ορατές εικόνες, δεν είναι ήχοι, δεν είναι άλλου είδους ερεθίσματα που τα αντιλαμβανόμαστε με κάποια άλλη αίσθησή μας. Για να αναφερθούμε σ' αυτές χρειαζόμαστε τη βοήθεια της γλώσσας για να τις περιγράψουμε/παραστήσουμε, καταρχήν σε νοητικό επίπεδο και, στη συνέχεια, να εξωτερικεύσουμε την περιγραφή/παραστάση αυτήν με κάποιον από τους τρόπους χρήσης της γλώσσας στην επικοινωνία (προφορικά, γραπτά, νοηματικά, ...). Μια από τις παραστάσεις αυτές είναι ο **ορισμός** της έννοιας. Ο διεθνώς τυποποιημένος ορισμός του **ορισμού** είναι: «*παραστάση μιας έννοιας μέσω μιας περιγραφικής δήλωσης που εξυπηρετεί τη διαφοροποίησή της από συναφείς (= σχετιζόμενες) έννοιες*».

Με τον «ορισμό» **ορίζεται** (= **οριοθετείται**, **περιορίζεται**) μια έννοια· **καθορίζονται** δηλαδή τα **ορία**⁵ της, τα **σύνορα** της, από τις γειτονικές έννοιες. Ο «ορισμός» **παριστάνει** την έννοια με **περιγραφικό τρόπο** (γραπτό, προφορικό ή άλλον τρόπο επικοινωνίας)· την **αντιπροσωπεύει** πλήρως. Μέσω αυτού δεν αφήνεται καμιά αμφιβολία για το ποια ακριβώς είναι η έννοια.

Επειδή, όμως, σημαντική απαίτηση της επικοινωνίας είναι η συντομία, όταν επικοινωνούμε και αναφερόμαστε σε έννοιες δεν χρησιμοποιούμε τον πλήρη **ορισμό** τους, αλλά μια άλλη ισοδύναμη γλωσσική ή μη γλωσσική παράσταση: την **κατασήμανση**. Η **κατασήμανση** είναι μια **λέξη** ή μια σύντομη **φράση** (από μερικές λέξεις) ή ένα **σύμβολο** (γραφικό ή άλλο) που **παριστάνει** την έννοια ισοδύναμα με τον ορισμό. Ο διεθνώς τυποποιημένος ορισμός της κατασήμανσης είναι: «*παραστάση μιας έννοιας με ένα σημείο (= σημάδι) που την υποδηλώνει*». Η ισοδυναμία της **κατασήμανσης** και του **ορισμού** ως παραστάσεων της έννοιας φαίνεται και από τον τρόπο με τον οποίο αυτά αποδίδονται, προφορικά ή γραπτά: ως δύο μέλη μιας ισότητας, από τα οποία, συνήθως, το πρώτο είναι η κατασήμανση και το δεύτερο είναι ο ορισμός.

Παράδειγμα:

μολύβι⁶: *όργανο γραφής στο οποίο το υλικό γραφής είναι γραφίτης*, ή

μολύβι = *όργανο γραφής στο οποίο το υλικό γραφής είναι γραφίτης*

που και οι δύο διατυπώσεις ισοδυναμούν με τις προτάσεις:

Μολύβι είναι όργανο γραφής στο οποίο το υλικό γραφής είναι γραφίτης

Μολύβι σημαίνει όργανο γραφής στο οποίο το υλικό γραφής είναι γραφίτης

οι οποίες με τη σειρά τους λένε το εξής:

⁵ Το αρχαιοελληνικό **όριον** είναι υποκοριστικό του **όρος** (= σύνορο).

⁶ Η κατασήμανση γράφεται **εντονότυπα**.

Συμφωνούμε ή έχει συμφωνηθεί (παλιότερα) ότι την **έννοια** που περιγράφει αναλυτικά ο **ορισμός** (δηλαδή: *όργανο γραφής στο οποίο το υλικό γραφής είναι γραφίτης*) την λέμε **μολύβι**.

Άλλα παραδείγματα ορισμών:

μηχανικό μολύβι: *μολύβι που αποτελείται από ένα (μόνιμο) περίβλημα, μια μύτη από γραφίτη και έναν μηχανισμό προώθησης της μύτης*

ορθογώνιο: *παραλληλόγραμμο που έχει όλες τις γωνίες του ορθές*

Κούκη: σκυλίτσα, ράτσας κανίς-γκριφόν, άσπρη με δίχρωμο πρόσωπο, που ανήκει στον φίλο μου τον Μιχάλη

ένα, 1: *ο πρώτος στη σειρά φυσικός αριθμός*

€, euro, ευρώ: *το κοινό νόμισμα των χωρών: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία, Φινλανδία*

Η κατασήμανση μπορεί να είναι *λεκτική* (με λέξεις) ή *μη λεκτική*. Η λεκτική κατασήμανση μιας *ατομικής έννοιας* λέγεται **όνομα** ή **κατονομασία**, ενώ η λεκτική κατασήμανση μια *γενικής έννοιας* λέγεται **όρος**. Συχνή μη λεκτική κατασήμανση είναι το **σύμβολο**. Δηλαδή:

- με **όρους** κατασημαίνονται *γενικές έννοιες*,
- με **ονόματα** κατασημαίνονται *ατομικές έννοιες*,
- ενώ με **σύμβολα** κατασημαίνονται τόσο *γενικές* όσο και *ατομικές έννοιες*.

Ο **όρος** και το **όνομα** είναι, λοιπόν, *λεκτικές κατασημάνσεις*, ενώ το **σύμβολο** είναι *μη λεκτική κατασήμανση*. Από τα προηγούμενα παραδείγματα, οι κατασημάνσεις **μολύβι, μηχανικό μολύβι, ορθογώνιο, euro, ευρώ** είναι *όροι*, οι κατασημάνσεις **Κούκη, ένα** είναι *ονόματα*, ενώ οι κατασημάνσεις **1, €** είναι *σύμβολα*. Συχνά με τον όρο **όρος** καλύπτονται και τα *ονόματα* ή ακόμα και τα *σύμβολα*.

Όπως ο **ορισμός** έτσι και η **κατασήμανση** αποτελεί *παράσταση* της *έννοιας* και στην πράξη είναι συμπύκνωση του *ορισμού*. Η διαφορά της από τον ορισμό είναι ότι ο ορισμός δηλώνει περιγραφικά την έννοια και την προσδιορίζει πλήρως καθορίζοντας τα όριά της από τις γειτονικές και συναφείς έννοιες, ενώ η κατασήμανση ενέχει το στοιχείο της *σύμβασης*: η κατασήμανση είναι μια – λεκτική ή μη λεκτική – *παράσταση*, ένα *σημείο* (= σημάδι), που *συμφωνούμε* ότι θα αντιπροσωπεύει την έννοια, της οποίας πάντα η ουσία γίνεται αντιληπτή μόνο μέσω του ορισμού. Με άλλα λόγια, ενώ ο ορισμός παριστάνει *περιγραφικά* την έννοια, η κατασήμανση την παριστάνει *συμβατικά*. Στη *σύμβαση* αυτή της κατασήμανσης εμπλέκονται οι εμπειρογνώμονες του σχετικού θεματικού πεδίου. Σφυρηλάτημα τέτοιων συμβάσεων αποτελεί η οροδοτική εργασία των οργάνων Ορολογίας (επιτροπών, ομάδων, ...).

Το ερώτημα πόσο «αυθαίρετο» είναι αυτό το «σημάδι» της *κατασήμανσης* – που μας παραπέμπει άμεσα στην περίφημη συζήτηση του Σωκράτη στον διάλογο «Κρατύλο» του Πλάτωνα [3] – επιβάλλει την ανάγκη καθορισμού «αρχών» κατασήμανσης (ή ονοματοδοσίας ή οροδοσίας) οι οποίες μπορεί μεν να έχουν διαγλωσσικό χαρακτήρα (και να αποτελούν αντικείμενο ενός Διεθνούς Προτύπου), συνδέονται όμως πολύ στενά και με τα χαρακτηριστικά του γλωσσικού συστήματος της συγκεκριμένης γλώσσας. Οι αρχές που διατυπώνονται από τον ISO [4, 5] και βασίζονται στη διαγλωσσική εργασία του, δεν εξαντλούν το θέμα για την Ελληνική. Η Ελληνική Γλώσσα είναι γλώσσα κλητή με εξαιρετικά δυνατή παραγωγική και συνθετική ικανότητα και χρειάζεται πολύ μεγάλη προσοχή στη διαχείριση αυτής της «αυθαιρεσίας». Οι *οικογένειες λέξεων* της ελληνικής είναι τόσο πολυμελείς και πλούσιες που αν κανένας χρησιμοποιήσει ως *λεκτική κατασήμανση* μιας νέας έννοιας μια απλή λέξη, η *οικογένεια* που ήδη υπάρχει πίσω από αυτήν την απλή λέξη ή που μπορεί να προκύψει από αυτήν είναι ολόκληρο **πλέγμα** *λεκτικών κατασημάνσεων* (δηλ. *όρων* και *ονομάτων*) που απορρέουν αυτόματα και που είναι στη διάθεση του οροθέτη/ονοματοθέτη να τις χρησιμοποιήσει όποτε τις χρειαστεί.

Με την συστηματική περιγραφή και τη μετάδοση της γνώσης μέσω των *όρων* ασχολείται η *Ορολογία*. Η Ορολογία μελετά, οργανώνει, εμπλουτίζει και αναπτύσσει τις ειδικές γλώσσες των διάφορων θεματικών πεδίων ώστε να περιγράφουν και να μεταφέρουν σωστά τις αντίστοιχες γνώσεις.

Το σχήμα 1 δείχνει σχηματικά τη μετάδοση της γνώσης από έναν άνθρωπο (*αποστολέα*) **A** σε έναν άλλον άνθρωπο (*παραλήπτη*) **Π**. Η **γνώση** διατυπώνεται γλωσσικά (μετατρέπεται σε **γλώσσα**), από τον **αποστολέα**, με τη χρήση των κατάλληλων **όρων** (ή γενικότερα κατασημάνσεων) και διαβιβάζεται μέσω του **καναλιού μετάδοσης** (είτε προφορικής ομιλίας μέσω του ατμοσφαιρικού αέρα ή μέσω τηλεφώνου ή ραδιοπομπού είτε γραπτού κειμένου τυπωμένου σε χαρτί ή ηλεκτρονικού κειμένου σε δισκέτα ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είτε με άλλον τρόπο (με κατάλληλη ενδιάμεση κωδίκευση/αποκωδίκευση) ως **γλώσσα** στον **παραλήπτη**, ο οποίος – μέσω της αντίστροφης μετατροπής – αποκτά τη **γνώση**. Είναι φανερό ότι για να γίνει αυτή η «αντίστροφη μετατροπή» ο παραλήπτης Π πρέπει να *γνωρίζει* – η αν ως τότε δεν γνώριζε πρέπει να *μάθει* – όλους τους απαραίτητους *όρους* (δεν εννοούμε βέβαια «παπαγαλία τους όρους» αλλά και τις αντίστοιχες έννοιες!).

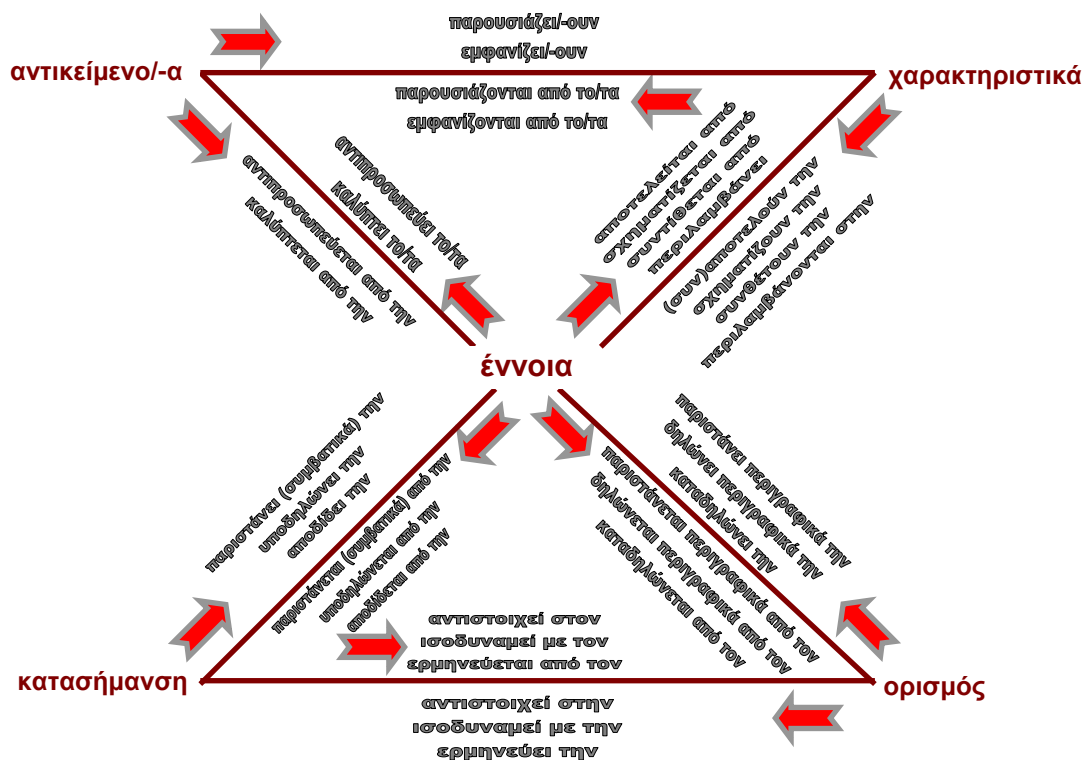
Σχήμα 1 Η γνώση μετατρέπεται από τον Αποστολέα σε γλώσσα με τη χρήση των *όρων*, μεταδίδεται ως γλώσσα μέσω του εκάστοτε καναλιού μετάδοσης και στη λήψη μέσω της αντίστροφης μετατροπής – πάλι με τη χρήση των *όρων* – αποκτάται από τον Παραλήπτη ως γνώση

2 Οι πέντε έννοιες ως «πρωταγωνιστές της γνώσης»

Από τις έννοιες της Ορολογίας, γνωρίσαμε παραπάνω, τις πέντε πιο βασικές· αυτές που πάνω τους στηρίζεται όλη η ορολογική εργασία, γιατί αποτελούν τους «πρωταγωνιστές της γνώσης» – αφού η ουσία του σκοπού της Ορολογίας είναι η *περιγραφή και μετάδοση της γνώσης*. Οι έννοιες αυτές είναι: «αντικείμενο/-α», «χαρακτηριστικά», «έννοια», «ορισμός» και «κατασθήμανση», με *κεντρικό* πρωταγωνιστή την «έννοια».

Οι έννοιες αυτές και οι σχέσεις που τις διέπουν πρέπει να κατανοηθούν πλήρως. Η καθημερινή γλώσσα δεν απαιτεί αυστηρότητα σε πάρα πολλά πράγματα· υπάρχει μια ελευθερία και ποικιλία «εκπομπής» (έκφρασης) του ίδιου μηνύματός μας προς τους άλλους· και από την άλλη πλευρά υπάρχει μια ελευθερία και ποικιλία «λήψης» και «ερμηνείας», ώστε δεν παρουσιάζονται ουσιαστικά προβλήματα στην απλή καθημερινή επικοινωνία, δεδομένου ότι πολλές φορές «χοντρικά» λέμε στον άλλο αυτό που θέλουμε κι αυτός «χοντρικά» καταλαβαίνει· κι ας μην είναι απόλυτα σωστή η έκφρασή μας, κι ας μην δηλώνουμε με αυστηρή ορθότητα τις σχετικές έννοιες· πολλές φορές ακόμα και αν κάνουμε «σαρδάμ» ο άλλος καταλαβαίνει – ή περίπου καταλαβαίνει – αυτό που θέλουμε να του πούμε κι ας μην το έχουμε ουσιαστικά διατυπώσει.

Όταν όμως φύγουμε από το περιβάλλον της απλής καθημερινής επικοινωνίας και πάμε στο χώρο που μας απασχολεί, δηλαδή στην περιγραφή και μετάδοση της γνώσης, τότε χάνεται πολλή από αυτήν την ελευθερία. Τότε πρέπει να σταθμίζουμε το τι λέμε· το πώς το διατυπώνουμε. Μεταξύ των «πρωταγωνιστών της γνώσης» χρησιμοποιούμε διάφορες εκφράσεις που πρέπει να κατοπτρίζουν τις πραγματικές σχέσεις τους. Στο σχήμα 2 δίνεται το διάγραμμα αυτών των 5 «πρωταγωνιστών» και μερικές από τις ρηματικές εκφράσεις που μπορούν να χρησιμοποιούνται μεταξύ τους, γιατί βασίζονται στις μεταξύ τους σχέσεις. Ασφαλώς της ίδιας φύσεως εκφράσεις μπορεί να υπάρχουν και άλλες.

Σχήμα 2 Το διάγραμμα των «πρωταγωνιστών της γνώσης», με την «έννοια» σε κεντρικό ρόλο και με κατάλληλες ενδεικτικές ρηματικές εκφράσεις που εκφράζουν τις σχέσεις ανάμεσά τους

Συνοπτικά, σωστές είναι οι ακόλουθες ρηματικές εκφράσεις ή οι ισοδύναμές τους:

Το **αντικείμενο παρουσιάζει/εμφανίζει χαρακτηριστικά** (χαρακτηρίζεται από αυτά στον ανθρώπινο νου): αντίστροφα: τα **χαρακτηριστικά παρουσιάζονται/εμφανίζονται** από το **αντικείμενο** (το **χαρακτηρίζουν** στον ανθρώπινο νου)

Η **έννοια αντιπροσωπεύει/καλύπτει το/τα αντικείμενο/-α** (στον ανθρώπινο νου): αντίστροφα: το/τα **αντικείμενο/-α αντιπροσωπεύεται/-ονται ή καλύπτονται** από την **έννοια** (στον ανθρώπινο νου)

Χαρακτηριστικά (ένας μοναδικός συνδυασμός από αυτά) **αποτελούν/ σχηματίζουν/συνθέτουν** την **έννοια**, **περιλαμβάνονται** σ' αυτήν: αντίστροφα: η **έννοια αποτελείται/σχηματίζεται/συντίθεται** από **χαρακτηριστικά**, **περιλαμβάνει** **χαρακτηριστικά**.

Ο **ορισμός παριστάνει/δηλώνει περιγραφικά** την **έννοια** (την **ορίζει**, την **καταδηλώνει**): αντίστροφα: η **έννοια παριστάνεται/δηλώνεται περιγραφικά** από τον **ορισμό** (**ορίζεται/καταδηλώνεται** από αυτόν)

Η **κατασήμανση παριστάνει/δηλώνει συμβατικά** την **έννοια** (την **(κατά)σημαίνει**, την **υποδηλώνει**): αντίστροφα: η **έννοια παριστάνεται/δηλώνεται συμβατικά** από την **κατασήμανση** (**κατά)σημαίνεται/υποδηλώνεται** από αυτήν).

Η *κατασήμανση* αντιστοιχεί στον *ορισμό*, *ισοδυναμεί* με αυτόν ή *ερμηνεύεται* από αυτόν· αντίστροφα: ο *ορισμός* αντιστοιχεί στην *κατασήμανση*, *ισοδυναμεί* με αυτήν ή την *ερμηνεύει*.

Αφού, βέβαια, όταν αναφερόμαστε στην *έννοια* μεταχειριζόμαστε τους *αντιπροσώπους* της (*κατασήμανση*, *ορισμό*) είναι φανερό ότι θα πρέπει να ξέρουμε πότε μιλάμε για τον *αντιπρόσωπο* ως αντιπρόσωπο και πότε για τον *αντιπροσωπεύμενο*. Έτσι σε έναν *ορισμό* δεν ορίζουμε την *κατασήμανση* αλλά την *έννοια* που αυτή αντιπροσωπεύει. Για παράδειγμα, όντας στο θεματικό πεδίο (Κίνηση υλικού σημείου), στον ακόλουθο ορισμό (ορθά διατυπωμένο χωρίς κεφαλαίο αρχικό γράμμα και χωρίς τελεία στο τέλος του):

επιτάχυνση: *ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο*

η *κατασήμανση* (εδώ είναι *όρος*) **επιτάχυνση** (α' μέλος) αντιπροσωπεύει την *έννοια* «επιτάχυνση», αλλά και ο *ορισμός* *ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο* (β' μέλος) αντιπροσωπεύει πάλι την ίδια *έννοια*.

Αν αντί για τον παραπάνω ορισμό, διατυπώσουμε την πρόταση (που **δεν** είναι ορισμός, αλλά ολοκληρωμένη κανονική πρόταση):

Επιτάχυνση σημαίνει *ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο*.

τότε αυτό που λέμε είναι: ο *όρος* **επιτάχυνση** αποδίδει την *έννοια* «ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο» και εκφωνούμε μια ολοκληρωμένη πρόταση (στο τέλος της οποίας χρειάζεται τελεία).

Αντίστροφα, όταν διατυπώσουμε την ολοκληρωμένη – πάλι – πρόταση:

Η **επιτάχυνση** ορίζεται ως *ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο*,

αυτό που λέμε είναι: η *έννοια* «επιτάχυνση» έχει ορισμό *ρυθμός μεταβολής της ταχύτητας ως προς τον χρόνο*.

Όταν γράφουμε την πρόταση: **€** σημαίνει *ευρώ*.

αυτό που λέμε είναι: το *σύμβολο* **€** αποδίδει την *έννοια* «ευρώ»⁷ ή ταυτόσημα: την *έννοια* «ευρο» ή ταυτόσημα: την *έννοια* «το κοινό νόμισμα των χωρών: Αυστρία, ..., Φινλανδία»

Η *κατασήμανση* (*όρος*, *όνομα*, *σύμβολο*) **δεν ορίζει** την *έννοια* **ούτε ορίζεται** από τον *ορισμό*: η *κατασήμανση* **κατά σύμβαση** αντιπροσωπεύει (σημαίνει) την *έννοια* και αντιστοιχίζεται (ή *ισοδυναμεί* στην αντιπροσωπεία αυτή) με τον *ορισμό*.

Ας δούμε, όμως, πιο αναλυτικά την απόκτηση της γνώσης και το ρόλο των προαναφερόμενων «πρωταγωνιστών» της. Στο σχήμα 3 με τους κυκλίσκους παριστάνουμε τους εν λόγω πρωταγωνιστές, ενώ με το γεωμετρικό επίπεδο παριστάνουμε το γλωσσικό/νοητικό επίπεδο

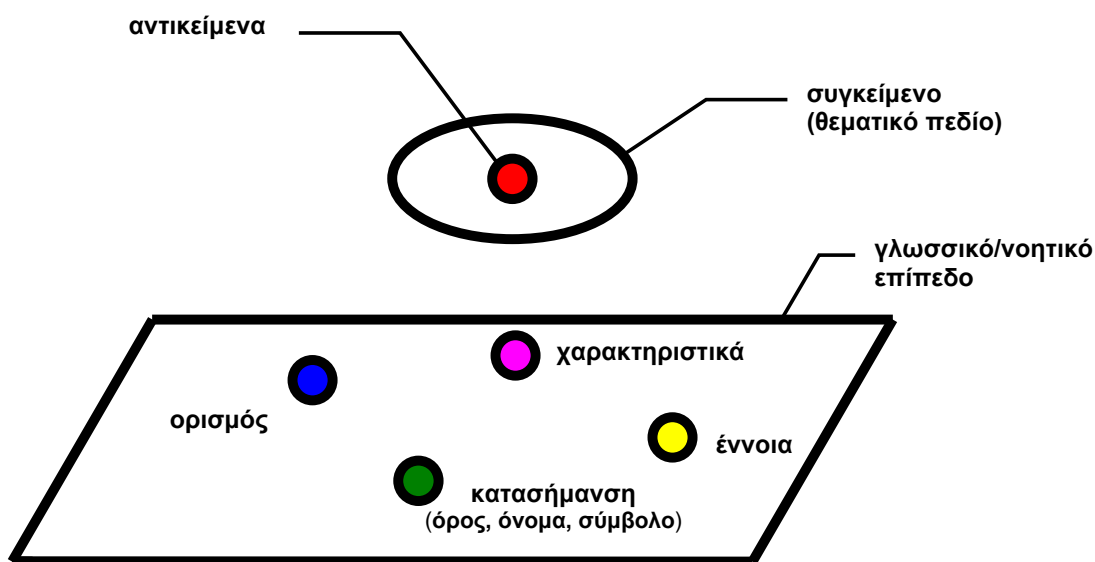
⁷ Όταν είναι γνωστή η *κατασήμανση* της *έννοιας* μπορούμε να αναφερθούμε στην *έννοια* τοποθετώντας μέσα στα εισαγωγικά την *κατασήμανσή* της *ισοδύναμα* με το αν τοποθετήσουμε μέσα στα εισαγωγικά τον *ορισμό* της.

ενός ανθρώπου. Όλοι οι κυκλίσκοι εκτός από το *αντικείμενο* είναι πάνω σ' αυτό το επίπεδο (δηλαδή μέσα στον νου του ανθρώπου). Έξω από το επίπεδο είναι ολόκληρος ο κόσμος των *αντιληπτών* ή *συλληπτών* αντικειμένων. Με έναν μεγαλύτερο κύκλο γύρω από το αντικείμενο συμβολίζουμε το *συγκείμενο* ή το *θεματικό πεδίο*.

Θα λέμε ότι έχουμε αποκτήσει την «πλήρη γνώση» μιας *έννοιας* όταν ξέρουμε:

- τα *αντικείμενα* που αυτή καλύπτει,
- τα *χαρακτηριστικά* που την αποτελούν (τουλάχιστον τα *ουσιώδη*),
- τον *ορισμό* της και
- την *κατασήμανσή* της.

Στα σχήματα 4-8 δίνονται παραστατικά διάφοροι «δρόμοι» για την απόκτηση της γνώσης καθώς και περιγραφή του ρόλου κάθε «πρωταγωνιστή» και της σειράς με την οποία αυτός συμμετέχει στον κάθε «δρόμο».

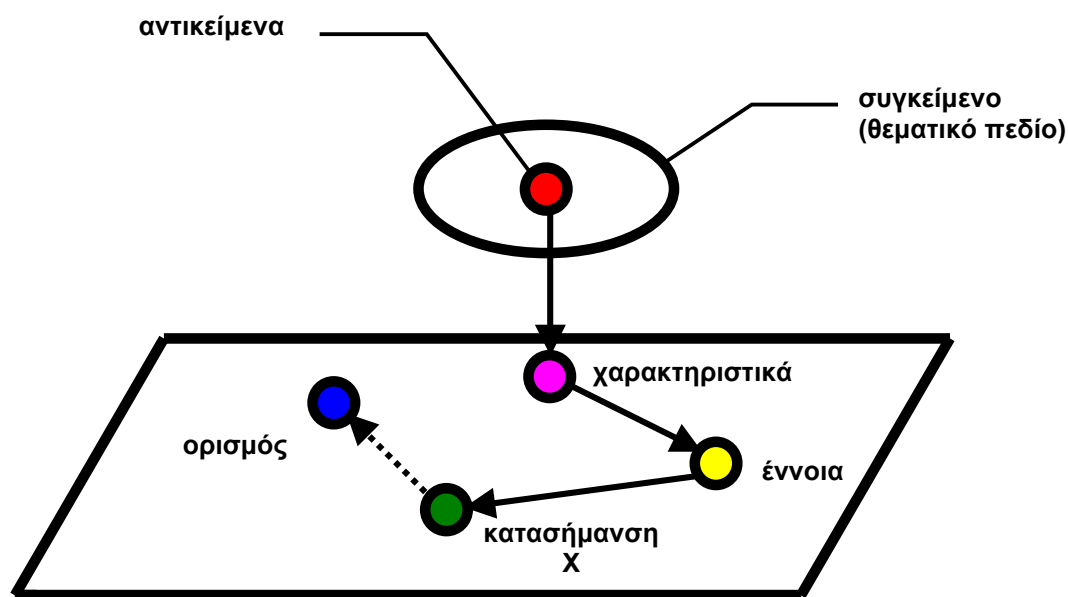
Σχήμα 3 Οι «πρωταγωνιστές» της γνώσης σε έναν πρόσφορο συμβολισμό για τη διερεύνηση των «δρόμων» (τρόπων) απόκτησης της γνώσης (βλέπε σχήματα 4, 5, 6, 7, 8)

2.1 Δρόμος της γνώσης 1 – Με αφετηρία τα αντικείμενα

Παρατηρούμε, αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας ή συλλαμβάνουμε με το νου μας, τα *αντικείμενα*. Από τις ιδιότητές τους, σχηματίζουμε στον νου μας τα (ατομικά ή κοινά) *χαρακτηριστικά* τους και συνδυάζοντάς τα με μοναδικό τρόπο δημιουργούμε την *έννοια* που τα αντιπροσωπεύει στον νου μας. Η *έννοια* πλέον έχει δημιουργηθεί και ας μην ξέρουμε ακόμα τον *όρο/όνομα/σύμβολό* της, το οποίο μπορούμε να πληροφορηθούμε, στη συνέχεια, από άλλον άνθρωπο ή πηγή, όπου μπορούμε να βρούμε και διατυπωμένο ορισμό της έννοιας.

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- **Καταλαβαίνω τί κάνει αυτό!** (= διακρίνω τα *χαρακτηριστικά* του)
Πώς το λένε; (Πώς ορίζεται;)
- **Το λένε X (και είναι ...)**

Σχήμα 4 Δρόμος της γνώσης 1: Πρώτα σχηματίζουμε την έννοια και ύστερα μαθαίνουμε την κατασήμανση ή και τον ορισμό της

Αφετηρία: τα αντικείμενα

Διαδρομή: μέσω της έννοιας

Τέρμα: η κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο), ίσως και ο ορισμός

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

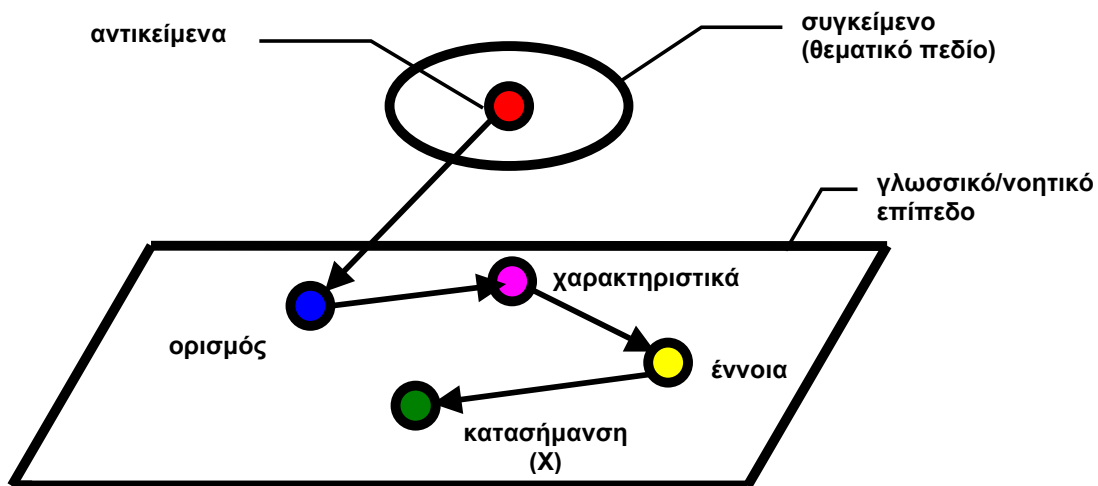
- Καταλαβαίνω τί κάνει αυτό! (= διακρίνω τα χαρακτηριστικά του)
- Πώς το λένε; (Πώς ορίζεται;)
- Το λένε X (και ορίζεται...)

2.2 Δρόμος της γνώσης 2 – Πρώτη «επαφή» με νέο ή νέα αντικείμενα

Παρατηρούμε, αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας ή συλλαμβάνουμε με το νου μας, για πρώτη φορά, ένα νέο (για μας) αντικείμενο. Δεν γνωρίζουμε ακόμα τίποτα γι' αυτό. Ρωτώντας/ερευνώντας, μαθαίνουμε, μέσω ενός ορισμού που μας δίνουν, για τα χαρακτηριστικά του και σχηματίζουμε την αντίστοιχη έννοια μαθαίνοντας και την κατασήμανσή της (εφόσον αυτή ήδη υπάρχει).

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- Τί είναι αυτό; Τί κάνει;
- Πώς το λένε;
- Είναι ... (ορισμός που μέσω των χαρακτηριστικών κάνει γνωστή την έννοια).
- Το λένε X.

Σχήμα 5 **Δρόμος της γνώσης 2:** Ερχόμαστε πρώτα σε «επαφή» με τα νέα αντικείμενα και ύστερα από τον ορισμό που μας λένε, μαθαίνουμε την έννοια και την κατασήμανσή της

Αφετηρία: τα αντικείμενα

Διαδρομή: μέσω του ορισμού και – εν συνεχεία – της έννοιας

Τέρμα: η κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο)

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

– **Τί είναι αυτό; Τί κάνει;**

Πώς το λένε;

– **Είναι ...** (ορισμός που μέσω των χαρακτηριστικών κάνει γνωστή την έννοια).

Το λένε X.

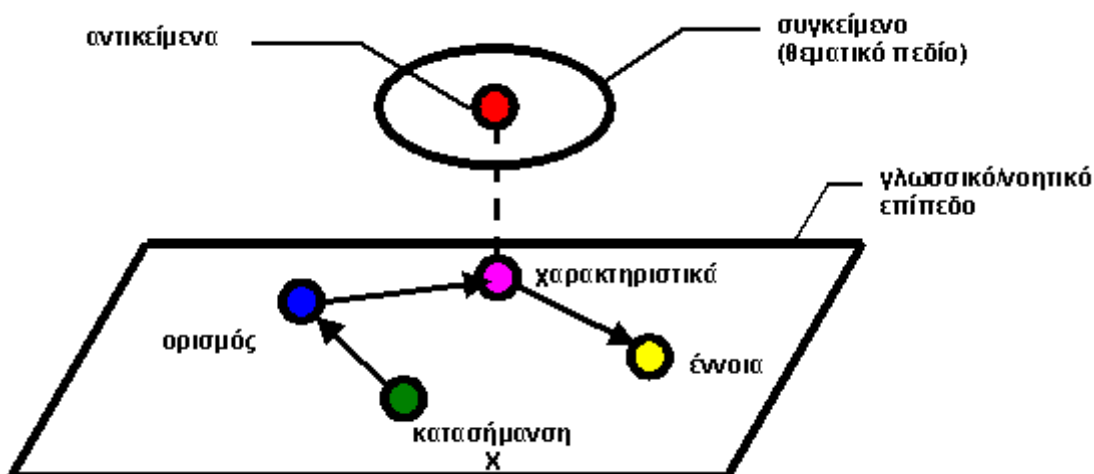
2.3 Δρόμος της γνώσης 3 – Πρώτη «επαφή» με την κατασήμανση

Ακούμε ή διαβάζουμε έναν όρο (ή ένα όνομα) ή βλέπουμε ένα σύμβολο, δηλαδή μια κατασήμανση άγνωστη σε μας ως τώρα. Ρωτάμε και μας λένε, ή αναζητούμε και βρίσκουμε, έναν ορισμό της άγνωστης – ως τώρα – έννοιας, μέσω του οποίου μαθαίνουμε τον συνδυασμό χαρακτηριστικών που συνθέτουν την έννοια, δηλαδή μαθαίνουμε την έννοια.

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

– **Τί θα πει X; ή Τι σημαίνει X;**

– **X είναι ...** (ορισμός που μέσω των χαρακτηριστικών κάνει γνωστή την έννοια).

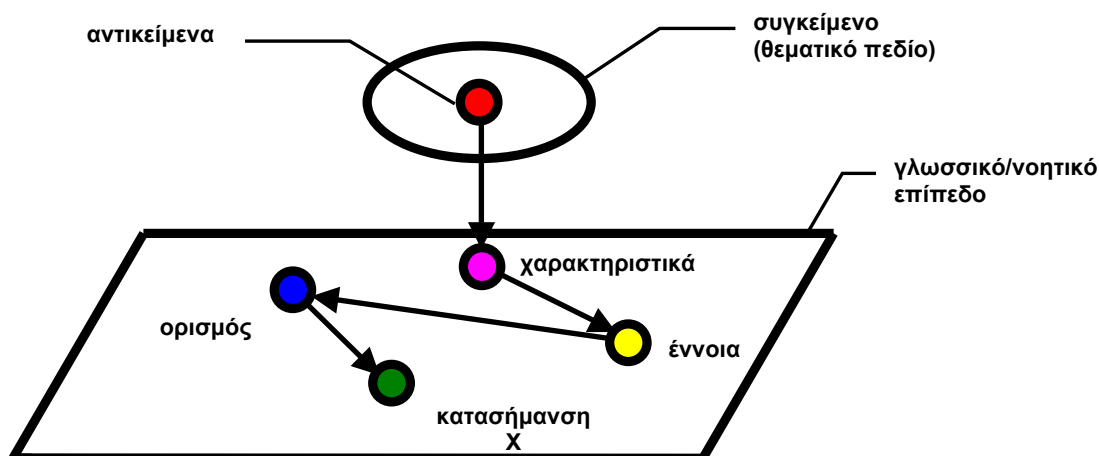
Σχήμα 6 Δρόμος της γνώσης 3: Πρώτα ερχόμαστε σε επαφή με την *κατασήμανση* και στη συνέχεια μέσω του *ορισμού* μαθαίνουμε την *έννοια*
Αφετηρία: η *κατασήμανση*
Διαδρομή: μέσω του *ορισμού*
Τέμα: η *έννοια*
 Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:
 – **Τί θα πει X;** ή **Τι σημαίνει X;**
 – **X είναι ...** (*ορισμός που μέσω των χαρακτηριστικών κάνει γνωστή την έννοια*).

2.4 Δρόμος της γνώσης 4 – Σύλληψη νέας γνώσης

Έστω ότι από τα (αντιληπτά ή συλληπτά) *αντικείμενα* με τα οποία κάποιος ασχολείται σε μια γλώσσα (Γλώσσα Πηγής) συλλαμβάνει / εφευρίσκει / δημιουργεί μια *νέα έννοια*: έναν νέο συνδυασμό *χαρακτηριστικών*: μια νέα μονάδα γνώσης. Ως δημιουργός της έννοιας, μπορεί να διατυπώσει και έναν ορισμό της: αυτός θα είναι ο πρωτότυπος *ορισμός* της *έννοιας*. Για την επικοινωνία, όμως, ο ορισμός είναι δύσχρηστος: χρειάζεται μια πιο βολική (σύντομη) παράσταση της έννοιας: χρειάζεται ένας *όρος*, ένα *όνομα* ή ένα *σύμβολο*, δηλαδή μια *κατασήμανση*. Ο δημιουργός, λοιπόν, της έννοιας γίνεται συνήθως και ο πρώτος ονοματοθέτης της.

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

- **Εύρηκα! Να μια νέα έννοια!** (που δημιουργείται από συγκεκριμένο συνδυασμό *χαρακτηριστικών*)
Πώς θα την ορίσω; Πώς θα την κατασημάνω (ονομάσω/συμβολίσω);
- **Είναι ...** (ο πρωτότυπος *ορισμός*). **Και την ονομάζω X.**

Σχήμα 7 Δρόμος της γνώσης 4 – Σύλληψη νέας γνώσης στον εγκέφαλο του πρώτου οροθέτη / ονοματοθέτη σε μια Γλώσσα Πηγής:

Αφετηρία: τα αντικείμενα
Διαδρομή: μέσω της έννοιας και του ορισμού
Τέρμα: η κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο)

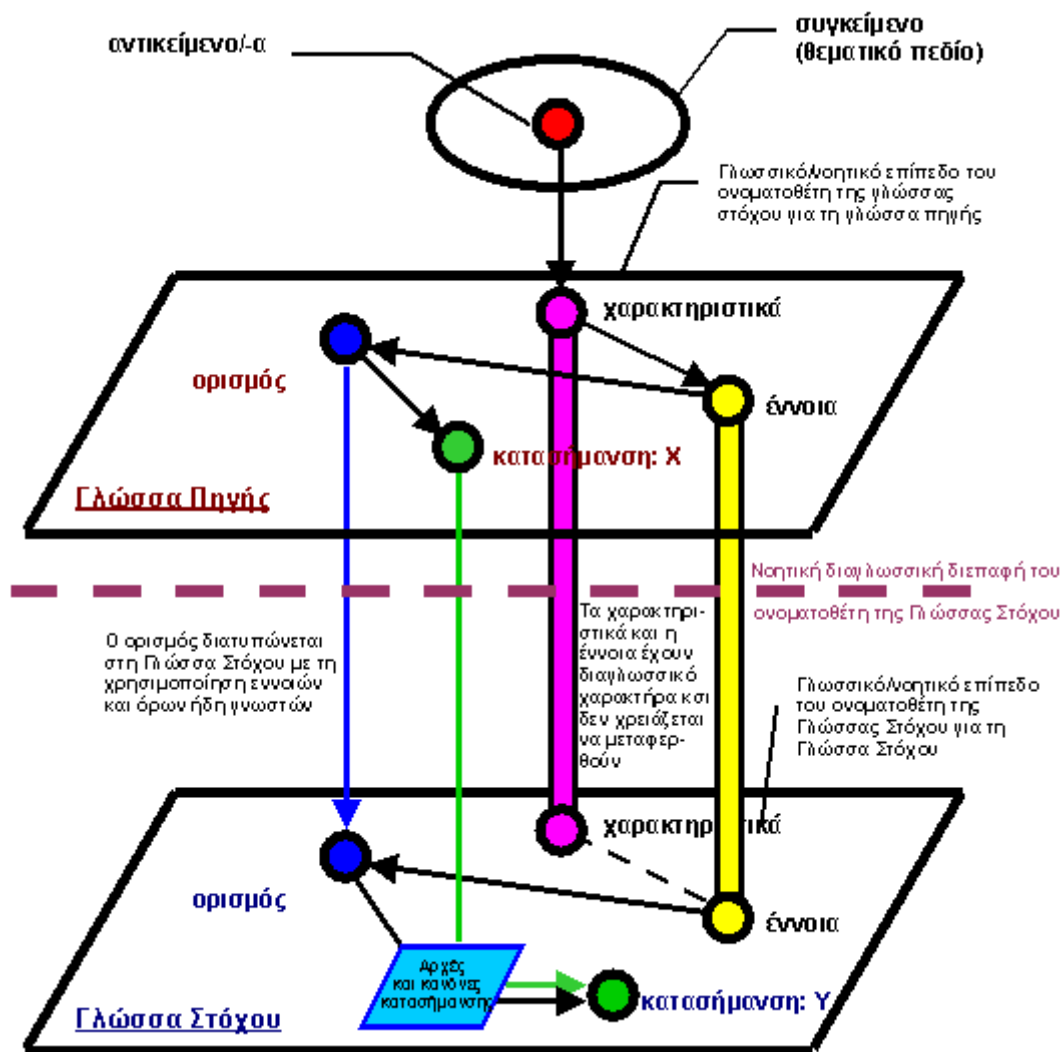
Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και την απάντηση που ακολουθούν:

- **Εύρηκα! Να μια νέα έννοια!** (που δημιουργείται από συγκεκριμένο συνδυασμό χαρακτηριστικών)
- Πώς ορίζεται; Πώς θα την κατασημάνω** (ονομάσω/συμβολίσω);
- **Είναι ...** (ο πρωτότυπος ορισμός). **Και την ονομάζω X.**

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των σχημάτων 3-7 η γνώση μιας νέας έννοιας δεν αποκτάται πάντα με τον ίδιο τρόπο, αλλά ακολουθεί διάφορους «δρόμους», οι οποίοι είτε έχουν άλλη αφετηρία, είτε άλλη διαδρομή, είτε άλλο τέρμα.

2.5 Δρόμος της γνώσης 5 – Μεταφορά νέας γνώσης από μία γλώσσα σε άλλη

Η μεταφορά γνώσης από γλώσσα σε γλώσσα (σχήμα 8) γίνεται μέσω μιας «νοητικής γλωσσικής διεπαφής» στον νου του οροθέτη/ονοματοθέτη της γλώσσας στόχου, ο οποίος προφανώς έχει στη διάθεσή του όλα τα στοιχεία για τους 5 πρωταγωνιστές μέσω της γλώσσας πηγής και μεταφέρει αυτά που χρειάζεται να μεταφερθούν (ορισμό και κατασήμανση) στη γλώσσα στόχου. Η μεταφορά όμως του ορισμού δεν είναι της ίδιας φύσης με τη μεταφορά της κατασήμανσης. Ο ορισμός στη γλώσσα στόχου προκύπτει εύκολα από την **μετάφραση** του ορισμού της γλώσσας πηγής, εφόσον όλες οι έννοιες που εμπλέκονται στον ορισμό είναι ήδη γνωστές και στη γλώσσα στόχου και έχουν αποδοθεί με αντίστοιχες **κατασημάνσεις** που και αυτές είναι γνωστές. Η κατασήμανση μιας νέας έννοιας όμως **δεν μεταφράζεται**. Εκείνο που γίνεται είναι επιλογή/υιοθέτηση/δημιουργία μιας κατασημάνσης της νέας έννοιας στη γλώσσα στόχου που θεωρείται **ισοδύναμη** με την κατασημάνση της γλώσσας πηγής. Εδώ βρίσκεται ολόκληρη η δραστηριότητα της **οροδοσίας**, η οποία βασίζεται σε **αρχές και κανόνες** που έχουν εφαρμογή στη γλώσσα στόχου.

Σχήμα 8 Δρόμος της γνώσης 5 – Μεταφορά της νέας γνώσης από τη Γλώσσα Πηγής στη Γλώσσα Στόχου μέσω νοητικής διαγλωσσικής διεπαφής του οροθέτη/ονοματοθέτη της Γλώσσας Στόχου⁸:

Αφετηρία: αντικείμενα, χαρακτηριστικά, έννοια, ορισμός, κατασήμανση
 όλα γνωστά στη Γλώσσα Πηγής

Διαδρομή: μέσω της έννοιας και του ορισμού (διατυπωμένου ήδη στη Γλώσσα Στόχου)

Τέρμα: η κατασήμανση (όρος, όνομα, σύμβολο)

Ο δρόμος αυτός εκφράζεται με την ερώτηση και την απάντηση που ακολουθούν:

- Γνωρίζω την νέα έννοια! (τα αντικείμενα που καλύπτει, τα χαρακτηριστικά που την αποτελούν, τον ορισμό της και την κατασήμανσή της στη Γλώσσα Πηγής): έχω διατυπώσει ήδη και τον ορισμό της στη Γλώσσα Στόχου.
- Πώς θα την κατασημάνω (ονομάσω/συμβολίσω);
- Θα την ονομάσω Y.

Ο δρόμος αυτός (σχήμα 8) εκφράζεται με την ερώτηση και απάντηση που ακολουθούν:

⁸ Η παράσταση του σχήματος 8 είναι σκόπιμα απλοποιητική: η οριζοντιότητα και διαφορά στάθμης των δύο επιπέδων δεν υπονοούν παρά την κατεύθυνση από τη γλώσσα πηγής στη γλώσσα στόχου, ενώ η παραλληλία τους δεν υποδηλώνει ότι οι λειτουργίες τις οποίες παριστάνουν είναι ξένες και άσχετες μεταξύ τους, αφού ήδη τα σημεία «χαρακτηριστικά» και «έννοια» μπορούν να θεωρηθούν κοινά σημεία των δύο επιπέδων.

- **Γνωρίζω την νέα έννοια!** (τα **αντικείμενα** που καλύπτει, τα **χαρακτηριστικά** που την αποτελούν, τον **ορισμό** της και την **κατασήμανσή** της (**X**) στη γλώσσα πηγής)· έχω διατυπώσει ήδη και τον ορισμό της στη γλώσσα στόχου.
Πώς θα την κατασημάνω (ονομάσω/συμβολίσω) στη γλώσσα στόχου;
- **Θα την ονομάσω Y.**

Ωστε, ο οροθέτης/ονοματοθέτης της γλώσσας στόχου:

- μπορεί, μέσω της γλώσσας πηγής, να ακολουθήσει και κατανοήσει τη νοητική πορεία του ονοματοθέτη της γλώσσας πηγής (ανάγκη κάλυψης των **νέων αντικειμένων** → διαπίστωση – αφαίρεση – των **χαρακτηριστικών** που αποτελούν τον **νέο συνδυασμό** δηλαδή τη **νέα έννοια** → διατύπωση του **ορισμού** της έννοιας στη γλώσσα πηγής → **σχηματισμός** της **κατασήμανσής** της στη γλώσσα πηγής)·
- έχοντας κατανοήσει, μέσω της γλώσσας πηγής, τόσο τα **χαρακτηριστικά** όσο και την **έννοια** δεν χρειάζεται να «μεταφέρει» αυτά τα δύο στη γλώσσα στόχου δεδομένου ότι αυτά είναι στοιχεία που έχουν **διαγλωσσικό** χαρακτήρα·
- μπορεί, όμως, να «μεταφέρει» τον **ορισμό** από τη γλώσσα πηγής στη γλώσσα στόχου, εφόσον ο **ορισμός** στη γλώσσα πηγής είναι διατυπωμένος μέσω **γνωστών κατασημάνσεων** της γλώσσας πηγής **για τις οποίες υπάρχουν ήδη οι ισοδύναμες κατασημάνσεις στη γλώσσα στόχου** (με αυτήν την προϋπόθεση ο **ορισμός** στη γλώσσα στόχου αποτελεί **μετάφρασμα** του **ορισμού** στη γλώσσα πηγής)·
- λαμβάνοντας υπόψη τον **ορισμό** της έννοιας (και στις δύο γλώσσες) και την **κατασήμανσή** της στη γλώσσα πηγής, **σχηματίζει** την **κατασήμανσή** της στη γλώσσα στόχου, εφαρμόζοντας **αρχές και κανόνες κατασήμανσης** που προσιδιάζουν στη γλώσσα στόχου. [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

3 Σύνοψη

Στο παρόν άρθρο, ασχοληθήκαμε με τις πέντε πιο βασικές έννοιες της Ορολογίας: είπαμε πώς ορίζει τις έννοιες αυτές η Ορολογία, ποιες είναι οι σχέσεις τους μεταξύ τους και πώς διατυπώνονται γλωσσικά αυτές οι σχέσεις· περιγράψαμε, εν συντομία, τον πρωταγωνιστικό ρόλο που παίζουν οι έννοιες αυτές στην δημιουργία, περιγραφή και μετάδοση της γνώσης, αναλύοντας παραστατικά ορισμένους «δρόμους της γνώσης» και την σειρά με την οποία συμμετέχουν σ' αυτούς οι έννοιες αυτές. Η γνώση των στοιχείων αυτών αποτελεί βάση για την κατανόηση του ευρύτερου αντικειμένου της Ορολογίας και είναι απαραίτητη για την οποιαδήποτε ορολογική εργασία.

10 Παραπομπές

- [1] ISO 1087-1:2000, *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application*
- [2] ΕΛΟΤ 561-1:2006, *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή*
- [3] Πλάτων, *Διάλογος «Κρατύλος» ή «Περί ορθότητας ονομάτων», Εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ «Οι Έλληνες», Αθήνα 1994*
- [4] Παπανούτσος Ε. Π., *Λογική, Εκδόσεις «ΔΩΔΩΝΗ» ΑΘΗΝΑ, 1974*
- [5] ISO 704:2000, *Terminology work – Principles and methods*
- [6] ΕΛΟΤ 402:2010, *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι*
- [7] Βαλεοντής Κ., *Ανάλυση των βασικών αρχών της Τεχνικής Ορολογίας, Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης, Αθήνα, 1988*
- [8] Βαλεοντής Κ., *Ο «Αναλογικός Κανόνας» στην υπηρεσία της σύγχρονης Ελληνικής Ορολογίας, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», Αθήνα 1997, σ. 33-52*
- [9] Valeontis K., *The “analogue rule” a useful terminological tool in interlingual transfer of knowledge, 2nd Terminology Summit, Barcelona, Spain, 26-27 Nov. 2004*
- [10] Βαλεοντής Κ., Μάντζαρη Έ. *Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας: Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων, 1st Athens International Conference on Translation and Interpretation : Between Art and Social Science, Αθήνα 13-14 Οκτωβρίου 2006 (http://translation.hau.gr/telamon/files/HAU-speechValeontisMantzari_GR.pdf)*
- [11] Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ά., 2001. «Αναβαπτισμός», *Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»*. Αθήνα, σ. 63-77.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αλφαβητικό Ελληνο-αγγλο-γαλλικό γλωσσάριο όρων

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος
αντικείμενο	object	objet
αντιληπτή οντότητα	perceivable entity	entité perceptible
αντιληπτός	perceivable	perceptible
ατομική έννοια	individual concept	concept unique
αφαίρεση (νοητική)	abstraction	abstraction
αφαίρεση ιδιότητας	abstraction of a property	abstraction de propriété
αφετηρία	starting point	point de départ
γενική έννοια	general concept	concept général
γνώση	knowledge	connaissance
Διεθνές Πρότυπο	International Standard	Norme Internationale
ειδική γλώσσα	special language, language for special purposes, LSP	langue de spécialité, LSP
έννοια	concept	concept, notion
θεματικό πεδίο, τομέας	subject field, domain	domaine
ιδιότητα	property	propriété
ισοδυναμία	equivalence	équivalence
ισοδύναμο	equivalent	équivalent
κανόνες ονοματοδοσίας	naming rules	règles de dénomination
κατασημαίνω	designate	designer
κατασήμανση	designation, designator	désignation
κοινή ιδιότητα	common property	propriété commune
λεκτική κατασήμανση	verbal designation	désignation verbale
λέξη	word	mot
όνομα, κατονομασία	appellation, name	appellation, nom
ορισμός	definition	définition
ορογραφία	terminography	terminographie
Ορολογία, επιστήμη των όρων	terminology 2	terminologie 2
ορολογικά δεδομένα	terminological data	donnée terminologique
ορολογική εργασία	terminology work	travail terminologique
ορολόγιο, ορολογία	terminology 1	terminologie 1
οροποίηση.	terminologization	terminologisation
όρος	term	terme
ουσιώδες χαρακτηριστικό	essential characteristic	caractère essentiel
παριστάνω	represent	représenter
πεδίο	field	domain
σημείο (σημάδι)	sign	signe
συγκείμενο	context	contexte
συλληπτή οντότητα	conceivable entity	entité concevable
συλληπτός	conceivable	concevable

Ελληνικός Όρος	Αγγλικός Όρος	Γαλλικός Όρος
σύμβολο	symbol	symbole
συναφείς έννοιες, σχετιζόμενες έννοιες	related concepts	concepts associés
συνδυασμός χαρακτηριστικών	combination of characteristics	combinaison de caractères
σύνολο	set	ensemble
σύνολο αντικειμένων	set of objects	ensemble d'objets
σύνολο όλων των αντικειμένων	totality of objects	totalité des objets
σύστημα εννοιών	concept system, system of concepts	système de concepts, système de notions
τυποποίηση	standardization	normalisation
τυποποιητικό έγγραφο	normative document	document normatif
υλικό αντικείμενο	material object	objet matériel
χαρακτηριστικό	characteristic	caractère